

۱۰ | ۱۰ | ۰۱

دیدگاه

مسعود دانشمندعضو اتاق بازرگانی تهران

بهسته شدن مرزها به واسطه تصمیم‌گیری‌های سیاسی در سال‌های اخیر موجب شده است که بخش خصوصی ایران بازارهای زیادی را برای صادرات از دست بدهد. توفق تصمیم‌گیری‌های سیاسی بر مسائل اقتصادی و صادراتی موجب شده بازارهای همسایه ضمن اینکه از پتانسیل عالی برای جذب تولیدات ایرانی برخوردارند و استقبال خوبی هم از تولیدات ایرانی دارند، کمتر حاضر به پذیرش ریسک انعقاد قرارداد با شرکت‌های صادراتی ما باشند.

صادرات همیشه قربانی

اصولا ما باید سعی کنیم مانند همه کشورهای پیشرفته در این زمینه اقتصاد را از سیاست جدا کنیم و تا آنجا که مقدور است بخش خصوصی را از آسیب‌ها و بحران‌های سیاسی دور نگه داریم. در واقع تصمیمات سیاسی باید بر مبنای اصول دیپلماسی اتخاذ شود و نباید به واسطه آن فضای اقتصادی را سخت و سنگین کنیم.

بنابراین وقتی به بازاری کالا صادر می‌کنیم و بعد به دلایل سیاسی ترانزیت کالا را متوقف می‌کنیم، بازار هدف منتظر مانمی‌ماند تا این مشکل سیاسی را حل کنیم، پس در این زمان نیازهای خود را از بازارهای دیگر و رقبای ما تامین می‌کند. بر این اساس اگر بعد از مدتی دوباره رجوع کنیم و برای تجدید موارد اقتصادی و تجاری سعی کنیم که

سایه سنگین سیاست بر صادرات صدور کالا به اقلیم کردستان عراق ۷۱ درصد کاهش یافت

پس از اعلام خودمختاری اقلیم کردستان و قطع روابط ایران با این منطقه، یکی از بازارهای مهم صادراتی ایران دچار مشکلی جدی شده است. پیش از آغاز بحران اقتصادی و سیاسی در این منطقه، مبادلات تجاری ایران با اقلیم کردستان، همواره روبه‌گسترش بود و میزان صادرات ایران به عراق از ۱۴۵میلیون دلار در سال ۱۳۸۰ تا ۵/۵میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲افزایش یافته بود. کردستان عراق به تنهایی سهم ۵۵درصدی از صادرات پیش از ۱۴میلیارد دلاری بیه عراق را به خود اختصاص داد. اما با آغاز بحران، این رقم سیر نزولی به خود گرفت؛ به طوری که اکنون به حدود ۴میلیارد دلار رسیده است و این میزان کاهش، حکایت از افت ۷۱درصدی دارد.

- مهناز اعتدالی**

روزنامه نگار

خسارت ۳۰درصدی

به صادرات اقلیم کردستان

محمد حسینی، دبیر اتاق بازرگانی ایران و عراق، در گفت‌وگو با «جامعه فردا» در باره کاهش قابل توجه صادرات کالا به اقلیم کردستان در هفته‌های اخیر توضیح داد: «یک‌هفته‌ای مرزهای ایران به اقلیم کردستان بسته شد که این امر مشکلاتی را در امر صادرات ایجاد کرد، البته در این مدت بازارچه‌های مرزی فعال بودند اما هنوز آمار دقیقی از میزان کاهش ترانزیت کالا از این مرزها منتشر نشده، ولی آنچه با قطعیت در مورد آن می‌توان گفت عدم ترانزیت اقلام سوختی است. در حال حاضر صادرات مرز باشماق و فعال بودن بازارچه‌ها، به‌نظر می‌آید حدود ۳۰درصد به صادرات ما لطمه وارد شده باشد.»

اودر مورد آمارهایی مبنی بر ثبت ۱۰۰ شرکت ایرانی در اربیل و ۱۰۵ شرکت در سلیمانیه و همچنین ۴۷۰ شرکت محلی ایرانی-عراقی که از سوی فعالان اقتصادی حاضر در بازار عراق اعلام شده و سرنوشته آنها، با توجه به اتفاقاتی که در این اقلیم افتاده است، یادآوری کرد: «رقم دقیقی نداریم ولی بزرگ‌تری را در آنجا به‌دست آورده، کم‌است. اما ممکن است اعلام این تعداد شرکت ایرانی درست باشد، زیرا بسیاری از شرکت‌های ایرانی که در عراق فعال هستند ترجیح داده‌اند که ثبت شرکت‌شان در اقلیم انجام شود و دفاتر شان در همان جا باشد. چون در اقلیم شرایط ثبت شرکت ساده‌تر است و مستغنی از کسب مجوز است و سازو کار آن وجود دارد؛ از جمله اینکه ویزا لازم ندارد و بسیاری از کالاها بازرسی سختی ندارند، تعرفه هم کم‌تر از آن کمتر است و مهم‌تر هم اینکه، بسیاری از سختگیری‌هایی که گمرکات اصلی عراق دارند، گمرک اقلیم کردستان ندارد. به همین دلیل بسیاری از صادرکنندگان که در سرزمین اصلی خود فعالیت می‌کنند، ترجیح می‌دهند دفاتر خود را در اقلیم کردستان ثبت کنند تا مدیریت بهتری داشته باشند. از طرف دیگر برخی از تجار ایرانی برای اینکه بتوانند راحت‌تر با امتیازات این کار بهره‌مند شوند، شرکت خود را با نام طرف عراقی خود ثبت می‌کنند. آمار رسمی دقیقی وجود ندارد اما شرکت‌های ایرانی زیادی در گروه مواد غذایی، لبنیات و فنی مهندسی در اقلیم فعالیت می‌کنند که به‌نظر می‌رسد اعداد اعلام‌شده، می‌تواند درست و منطقی باشد.»

روزانه ۵۰۰ کامیون سهم صادرات ایران به اقلیم کردستان

هر چند به‌تازگی مشکلاتی در عرصه تجارت ایران و اقلیم کردستان به‌وجود آمده و این موضوع باعث شده هنوز برای اعلام برآوردهای دقیق از وضعیت صادراتی کشور به این منطقه زود باشد، پیش از این هم آمارهای کامل و دقیقی از این تجارت و وضعیت آن منتشر نشده بود، زمان بسیاری از آخرین آمارهای اعلام شده می‌گذرد و جدول ارقام صادراتی و حجم آنها هم، مربوط به سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۵ میلادی است. دبیر اتاق بازرگانی ایران و عراق در پاسخ به این سوال که چرا از سال ۲۰۱۴ به بعد آمار صادراتی رسمی منتشر نشده، توضیح می‌دهد که «در این زمینه اشکالی وجود داشته، بسیاری از کالاها وارد اقلیم می‌شد اما بعد از آن به مرکز عراق ارسال می‌شد. این کار به‌خاطر دریافت گمرکی کمتر بود و

بسیاری از صادرکنندگان از این راه کالاهای خود را به بغداد ارسال می‌کردند. اما در سال جاری، دولت عراق یک ایستگاه گمرکی در اقلیم و سرزمین اصلی عراق گذاشته است که به این ترتیب دیگر برای صادرکنندگان صرفه اقتصادی ندارد که یک‌بار در گمرک اقلیم کالا را وارد کنند و دوباره در گمرک سرزمین اصلی گمرکی بدهند. به این دلیل آمار صادرات از گمرک اقلیم کاهش پیدا کرده است و صادرکنندگان ترجیح داده‌اند که کالای خود را به طور مستقیم از مرزهای مهرا ن، شلمچه و سومار وارد عراق کنند. براساس آمار اتاق بازرگانی روزانه حدود ۲هزار کامیون از ایران به عراق و اقلیم کردستان می‌رود که به‌طور معمول ۵۰۰ کامیون یعنی حدود ۲۵ درصد آن به اقلیم کردستان تعلق دارد.»

حسینی در ادامه افزود: «ما سه روز رسمی پرویز خان، باشماق و تمرچین با اقلیم کردستان داریم که در روزهای اخیر تنها مرز باشماق بازگشایی شده است. ولی ما در کنار گمرکات، بازارچه‌های مرزی نیز داریم که کالا در آنجا به شرکت‌های پهنه‌نوی معامله می‌شود. این بازارچه‌ها در این مدت تعطیل نشد ولی محدودیت اقلام دارد، به‌طورمثال ترانزیت سوخت نمی‌تواند از طریق بازارچه‌ها انجام شود یا برخی از اقلام که احتیاج به قرنطینه بهداشتی و نباتی دارند، نمی‌توانند از بازارچه رد شوند ولی در هفته گذشته سعی شد این مورد حل‌وفصل شود و گمرک اقلیم پذیرفت، حتی اقلیم که نیاز به گواهی پزشکی دارند، صادر شوند. با بسته شدن مرزها در مناقشات اخیر کسانی که هدف صادراتی داشتند و بارهایشان در تیمه راه بود با مشکلات فراوانی روبه‌رو شدند؛ زیرا اطلاع نداشتند که از طریق بازارچه‌های مرزی می‌هم می‌شود بسیاری از کالاها را ارسال کرد. گروهی دیگر نیز اصرار داشتند کالا را به نام خود صادر کنند که از این طریق بتوانند از زشان رایس بگیرند؛ به همین دلیل بسیاری از صادرکنندگان کالاهایشان را برگرداندند یا صادرات شان را متوقف کردند.»

صادرکنندگان برای صادرات کالا به اربیل احتیاط کنند

او با اشاره به اینکه با بازشدن مرز باشماق، دوباره شاهد افزایش صادرات هستیم خاطر نشان کرد: «التهاب و نارایی به‌وجود آمده در منطقه اربیل فضای تجاری را علیه ایرانی‌ها قرمزده است، از سوی دیگر درگیری‌های داخلی کردستان بین احزاب کرد تا مرحله حمله‌های مسلحانه پیش‌رفته است، تا جایی که در روزهای اخیر پارلمانی که به دنبال توضیح اختیارات بازرانی بود محاصره و دفتر حزب گوران به آتش کشیده شد؛ ضمن اینکه خانگی یکی از رهبران کرد مسلمان نیز محاصره شد. به‌نظر می‌آید درگیری در بین احزاب کرد به شکل گسترده‌تری جریان پیدا کند که در این فضای ملتهب، طردفتری بازرانی تلاش می‌کنند تمامی اتفاقات پیش‌آمده را به ایران نسبت دهند؛ بر این اساس عاقلانه است که صادرکنندگان ایرانی که کالای مشخصی بانام ایرانی دارند، در ارسا ن به منطقه اربیل احتیاط کنند؛ ولی در مورد این صادرات به سلیمانیه و شهرهای دیگر مشکل کمتری وجود دارد.»

دبیر اتاق بازرگانی ایران و عراق، با تأکید بر اینکه قطعاً ایران از این جریان لطمه اقتصادی زیادی می‌خورد، یادآوری کرد: «در روزهایی که مرزهای ما بسته بود، ترکیه ۴۵درصد افزایش صادرات را ثبت کرد؛ حتی در مورد صادرات سوخت که پیش از این بازاری نداشت ۳۵درصد رشد فروش داشت. وقتی برای مدتی کالا از بازار خارج می‌شود، دیگر معلوم نیست که خریدار تمایلی برای ادامه همکاری داشته باشد. بر همین اساس با توجه به حضور برندهای

نظرات آنها را جلب کنیم، کار بسیار سختی پیش‌رو داریم و ریسک بالایی دارد.

پس بهتر است کوشش کنیم بازارهای به دست آمده را از دست ندهیم، زیرا تبعات آن بسیار سنگین است و تولیدکنندگان ما توان تحمل آن را ندارند. در جایی که تولیدکننده با هزاران مشکل تولید خود را به بازار هدف رسانده، اما نتوانسته است صادر کند متحمل ضرر و زیان می‌شود و اگر هم به دنبال یافتن بازارهای جدید باشد در برخی موارد موجب از بین رفتن سرمایه و تولید می‌شود.

باز تساب این تغییر جهت سیاسی در اقتصاد ما در توقف خط تولید، از دست رفتن مواد اولیه و بیسکاری کارگران انعکاس پیدا می‌کند که تمامی این موارد یعنی از دست دادن بازارهای هدف صادراتی.

در مورد اقلیم کردستان نیز با توجه به اینکه بازار مساعد و جذابی به نظر می‌رسد؛ فراز و فرودهای

سیاسی زیادی را پشت‌سر گذاشته تا به مرله بازاریابی برسد؛ مرحله‌ای که به باوور مقامات این کشور از توان خود عراقی‌ها هم خارج است و سرمایه‌گذاری‌های خارجی را می‌طلبد، این بازار مستعد برای کشورهای همسایه به یک فرصت طلایی بدل شده است، بازاری که هر یک از همسایگان در رقابتی تنگاتنگ تلاش دارند سهم بیشتری از آن را به خود اختصاص بدهند؛ رقابتی که گاهی چین در آن برنده می‌شود و گاهی ترکیه پیش می‌افتد و در برهه‌ای ایران آنها را پشت‌سر می‌گذارد، البته در این میان ویژگی‌هایی بین ایران و سایر رقبای تمایز قائل می‌شود ایجاد می‌کند؛ ویژگی‌هایی به سود ایران که از جمله آن‌ها داشتن بیش از ۱۴۵۰ کیلومتر مرز مشترک و وجود فریب ۲۰ گنذرگاه و بازارچه رسمی و غیررسمی مرزی است. ویژگی‌هایی که سبب شده فعالان خرد و کلان، پيله‌وران، تجار و صنعتگران در گیر تجارت با عراق و اقلیم کردستان شوند.

نرخ برابری خرید و فروش	۳۰۱۰	۳۰۱۱	۳۰۱۲	۳۰۱۳	۳۰۱۴	۳۰۱۵
نرخ برابری خرید و فروش	۴۰۳۰۰۰۰	۴۰۳۰۰۰۰	۴۰۳۰۰۰۰	۴۰۳۰۰۰۰	۴۰۳۰۰۰۰	۴۰۳۰۰۰۰
تاریخ برابری خرید و فروش	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰
میانگین نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
نرخ برابری خرید و فروش	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

بزرگ سهم ایران از بازار جهان	۳۴۴ (میلیون دلار)
دو درصد سهم ایران از این بازار	۲۹ (میلیون دلار)
دو درصد سهم ایران از این بازار	۹
رئه ایران	—

عده اقلام صادراتی ایران:
بیسکویت (۱۲ میلیون دلار)، آدامس (۸ میلیون دلار)، رب گوجه (۳ میلیون دلار)، انواع نمخمر (۱/۷ میلیون دلار)، انواع حبیبی های حیوانی (۱/۶ میلیون دلار)، انواع روغن نباتی (۱/۲ میلیون دلار)، روغن پالم (۱ میلیون دلار)

مهمترین اقلام	بزرگ سهم	دو درصد	دو درصد	رئه ایران
سیمان و کچ	۶۵۵	ایران	۵۷۰	ترکیه
منموغات سرامیکی	۶۴۸	ایران	۳۹۳	چین
منموغات کچ و سیمان	۴۷۹	چین	۱۶۳	ترکیه
منموغات شیشه	۲۲۵	چین	۸۵	ایران

منبع: اتاق بازرگانی ایران و عراق

در میان همسایگان، کشورهای ترکیه، امارات، ایران، سوریه و اردن عمده کشورهای صادرکننده کالا به عراق هستند که از آن میان، ترکیه ۱۹ درصد، امارات ۱۷/۳ درصد و ایران ۱۳/۴ درصد از کل صادرات به عراق را در اختیار دارند. تعرفه‌های وارداتی کشورهای عراق صفر است و برای برخی کالاها حداکثر به ۵ درصد می‌رسد. ایران در برخی محصولات کشاورزی، مصنوعات پلاستیکی، بیسکویت، نان شیرینی، شیشه ساختمانی، فرش و موکت رتبه نخست و در آهن آلات، مصالح ساختمانی، لبنیات، روغن خوراکی، مواد شوینده، کفش و لوله رتبه دوم یا سوم صادرات به عراق را در بین تمام کشورهای دارد. این موارد نشان می‌دهد که صادرکنندگان ما برای دستیابی به این بازارها تلاش فراوان کرده‌اند که می‌باید تصمیم‌گیران اقتصادی در جهت حفظ منافع شرکت‌های صادرکننده تا حد لزوم اقتصاد و صادرات را قربانی تصمیمات سیاسی کشور نکنند.

محموله‌های ترانزیتی، قطعا لطمه زیادی خورده و بعید می‌دانم قابل‌جبران باشد و این مشکلی است که معمولاً تحت‌تاثیر مسائل امنیتی قرار می‌گیرد.» حسینی یادآوری کرد: «ما در بحث سیاسی این‌تنه را داشتیم که این مناقشات را بدون خونریزی و درگیری در منطقه به پایان برسانیم. ادامه‌درگیری‌های داخلی اقلیم کردستان به ایران ارتباطی ندارد و مسئله داخلی خودشان است که باید حل‌وفصل شود.

ایران در مورد کرکوک سیاست عاقلانه‌ای در پیش گرفت که با پایان بحران در این منطقه دولت مرکزی عراق توانست دوباره در آنجا مستقر شود و قدرت را در مرزهای مشترک با ایران و ترکیه تحویل بگیرد. در واقع ایران به حفظ یکپارچگی عراق کمک کرد، ضمن اینکه نگذاشتیم در همسایگی ما ن جریان‌های مشکوک شکل بگیرد تا بعد پایگاهی شود علیه ایران؛ ولی برای این اقدامات، تبعات و هزینه‌هایی هم داشتیم. بر این اساس دولت وقتی در مباحث سیاسی چنین هزینه‌هایی پرداخت می‌کند، در حوزه اقتصادی و صادرات نیز باید خسارت آن را جبران کند.»

اوباردیگر تأکید کرد: «صندوق ضمانت صادرات باید پوشش ریسک‌های سیاسی را بدهد. شرکت‌هایی که بیمه کرده‌اند می‌توانند خسارت شان را از صندوق دریافت کنند ولی به نظر می‌رسد که دولت باید بقیه شرکت‌ها را هم بررسی کند تا اگر لطمه زیادی خورده‌اند جبران شود. صادرکنندگان ایرانی یک مرحله نیز در سال ۲۰۱۴ دچار خسارت فراوان در اقلیم کردستان شدند. زمانی که داعش انبارها را در این منطقه غارت کرد خیلی از تاجار کرد به علت ورشکستگی نتوانستند اعتباری را که از ایرانی‌ها گرفته بودند پرداخت کنند؛ بر همین اصل شرکت‌های ایرانی منضمرا از این بازار خارج شدند. اتفاق اخیر نیز موجب می‌شود که تاجار کمتری به این بازار اعتماد کنند و ریسک حضور در آن را بپذیرند. دولت نباید فقط بر اقتصاد مقاومتی تأکید کند ولی حاضر نباشد هیچ جایی برای صادرات هزینه بخش‌بخش نباشد نمی‌تواند به‌تنهایی تمام خسارات را عهده‌دار شود. آنچه مسلم است باید روابط اقتصادی ما همیای روابط سیاسی ما را ارتقا پیدا کند و مادر اتاق بازرگانی گلابه‌مندمد که چرا سطح روابط اقتصادی ما هم‌تراز با روابط سیاسی ما ن‌دولت عراق نیست.»

مرز سومار، تنها مسیر مبادلات تجاری در اربعین حسینی

دبیراتاق بازرگانی ایران و عراق در ادامه با یادآوری نزدیکی به اربعین حسینی و مشکلات تردد در گمرکات ایران و عراق توضیح داد که «گمرکات ما با سرزمین عراق یعنی شلمچه، جزابه و مهرا ن به‌دلیل نزدیک‌شدن اربعین حسینی با تراکم مسافر و ماشین مواجه شده است و عملاً امکان کار گمرکی ندارد. این تراکم استثنایی به بازارچه‌های مختلف شده و کار را برای آنها بدشواری مواجه کرده است. در حال حاضر مرز شلمچه اعلام کرده که کالا نمی‌پذیرد و تنها ترانزیت‌هایی اجازه عبور دارند که اقلام اربعین را ارسال کنند. در مورد مرز مهرا ن هم، به زودی همین اتفاق می‌افتد. در چند سال اخیر، وضعیت مرزهای ما با عراق در ایام اربعین همین وضعیت را دارد و از یک هفته قبل و بعد، ایلام را دربرمی‌گیرد. به همین دلیل امسال مرز سومار را به مبادلات تجاری اختصاص داده‌اند، زیرا برین مرز قابلیت عبور مسافران زمینى را ندارد. این امر اقدام مناسبی است که ستاد اربعین انجام داده‌و امیدواریم که عملیاتی شود و بعد از مدتی بسته نشود. تاجار ایرانی از تجارب قبلی خود در این زمینه استفاده می‌کنند؛ به همین دلیل در هفته‌های گذشته حجم صادرات به سرزمین اصلی عراق با تراکم بالایی مواجه بود، زیرا صادرکنندگان مجاب شده‌اند برای حفظ بازارهای خود به اندازه کافی کالا به عراق حمل کنند تا در این ایام دچار مشکل نشوند.»

سیاستگذاری درست، رمز رسیدن به صادرات ۱۰میلیارد دلاری

در چنین شرایطی که صادرکنندگان ایرانی کالا به اقلیم کردستان و حتی سرزمین عراق با مشکلات بسیاری برای تجارت روبه‌رو هستند، ترکیه به‌عنوان یکی از رقبای سرسخت ایران در صادرات به عراق و اقلیم کردستان قصد ندارد منافع اقتصادی خود را فای بازگردانی سیاسی در منطقه کند و حاضر است در هر شرایطی ثابت خود را در بازارهای پرمفعت عراق حفظ کند؛ در این دوره استفاده‌های خوبی از شرایط منطقه کرده‌است.

این در حالی است که عراق و اقلیم کردستان بازاری با پتانسیل بالا برای شرکت‌های ایرانی است که این بازار می‌تواند در آینده صادرات کشور، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد. بر این اساس صاحب‌نظران این حوزه معتقدند، با توجه به خروج داعش از منطقه، با یک سیاستگذاری درست، ضمن حفظ و گسترش مبادلات اقتصادی می‌توان امید داشت صادرات ایران به این کشور به رقم ۱۰میلیارد دلار نزدیک شود، اما به نظر می‌رسد که باز هم در حال از دست‌دادن این بازار خوب صادراتی به سود رقبای هستیم و رقم کاهش صادرات، به‌خوبی گویای واقعیتی است که در حال رقم خوردن است.